

Новосибирск : Наука, 1989. – 272 с.

14. Современная западная философия: словарь [Текст] / сост. В.С. Малахов, В.П. Филатов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ТОН. – Остожье, 1998. – 544 с.

Телиженко Л.В. Перспективы преодоления антропологического кризиса: постнеклассический подход. Рассмотрены перспективы преодоления антропологического кризиса с позиций постнеклассического представления о целостности человека как онтико-онтологической дуальности. Раскрыто постнеклассическое понимание сущности человека, его идентичности, практического отношения к миру.

Ключевые слова: человек, целостность, онтико-

онтологическая дуальность, модель, антропологический кризис, постнеклассический подход, сущность, практика.

Telizhenko L. Prospects of overcoming of anthropological crisis: postnon-classical approach.

The prospects of overcoming of anthropological crisis are examined from positions of postnon-classical idea about human integrity as ontiko-ontological duality. The article disclosed postnon-classical understanding of the essence of the human, his identity, practical approach to the world.

Key words: human, integrity, ontiko-ontological duality, model, anthropological crisis, postnon-classical approach, essence, practice.

Надійшла до редколегії: 12.04.14 р.

УДК 130.2

О. В. Титар

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

КОНЦЕПТ «ГЛОБАЛІЗАЦІЯ» У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ І РЕГІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР: СЛОБОЖАНЩИНА В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Доведено, що сучасні ідентичності є продуктом глобалізації як нівелюючої ринкової системи та артикуляції національних і регіональних культур. Розглянуто глобалізацію як антропологічну спробу побудувати велику ієрархію без ієрархій. Альтернативою глобальним споживацьким ідентичностям є традиційні етики, зокрема християнська. Українська культура має долати глобалізаційні ризики завдяки культурному посередництву, мультикультуралізму та традиційним культурним стратегіям.

Ключові слова: ідентичність, мультикультуралізм, глобалізація, традиційні етики, українська культура

Постановка проблеми. Сам процес глобалізації суперечливий, різними дослідниками визначається по-різному, але дуже важливим залишається розгляд глобалізації у зв'язку з локальними та регіональними культурами. Для нашого дослідження ми використовуємо поділ на глобалізацію першого та другого етапів, та виділення протоглобалізації.

Однією з невідмінних рис глобалізації дослідники визначають глобальність. Наприклад, у монографії «Людина і соціум у глобалізованому світі» за ред. проф. О.К. Чаплигіна [11] глобальність розглядається як основне у глобалізації та береться як вихідне визначення глобальності У. Бека – якісна характеристика життя у світовому суспільстві, де уявлення про замкнутий простір перетворилося на фікцію. Сама глобалізація відповідним чином визначається як «процеси, в яких національні держави та їх суверенітет влітаються в павутину транснаціональних акторів і підпорядковуються їх владним можливостям, їх орієнтації та ідентичності. Це процес, який створює транснаціональні соціальні зв'язки і простори, знецінює локальні культури і сприяє виникненню третьої культури» [4]. Ми не можемо не погодитись з думкою дослідників про глобалізацію як глобальність та відкритість, це визначальні риси процесів глобалізації, в той же час думка У. Бека про знецінення локальних культур під час глобалізації нам здається не зовсім вірною: при глобалізації відбувається складання нової ієрархії локальних культур, де належність до локальності не є основною цінністю, але така делокалізація співіснує з локалізацією, це не тільки використання відомого поняття «глокалізації», а й загалом розуміння нових механізмів культуротворення, що використовуються глобалізацією.

Аналіз останніх досліджень. В деяких дослідженнях говориться про Давню Римську імперію як глобалізовану [13], в деяких глобалізація як світове явище пов'язується тільки з началом ХХІ ст. [3; 4; 10]. В теоріях І.Валлерстайна глобалізаційні процеси починаються з XV ст., сповідуючи світ-системний підхід, він розглядає

глобалізацію як складне, багатоконпонентне явище, в тому числі це і боротьба за гегемонії, і розгортання концепції «часу великої тривалості» Ф. Броделя. Історія розглядається Валлерстайном як розвиток різних регіональних світ-систем (світ-економік і світ-імперій) [6], які довгий час конкурували одна з одною, поки європейська світ-економіка не стала домінуючою. Тим самим І.Валлерстайн оспорує традиційні концепції (формаційний, цивілізаційний підходи філософії історії), пропонуючи нову, третю парадигму суспільного розвитку. Центр (ядро) має гегемонну силу, яка є здатністю держави розповсюджувати свої правила у міждержавну систему не тільки через ринок, але й політичний вплив. Але гегемонія — це радше не структура, а процес у часі, тут поєднуються структуралістські та броделівські підходи до глобалізації [14].

Ми займаємо помірковану позицію і можемо говорити про етапи розвитку культури, які готують глобалізацію, у XVII – XVIII ст., це протоглобалізація Слобожанщини до 1800-1804 рр. Протоглобалізація відрізняється від сучасної глобалізації практикою експансіонізму, методами управління глобальної торгівлі, фінансами, а також комерційними інноваціями. З переходом експансіонізму до Європи, країни стали конкурувати за досягнення світового панування, до 1800 років процес глобалізації був зосереджений на матеріальному світі і праці, необхідній для його виробництва, це порядок примирення традиційної культури з новим світовим порядком глобальної торгівлі, а також пристосування традиційної культури до експансіонізму. Поняття протоглобалізації розробляється у працях А. Гопкінса і К. Бейлі [12, р. 15].

Головною метою нашого дослідження є саме національно-культурна ідентичність Слобожанщини у глобалізованому світі, її змінюваність під впливом глобалізації, вплив концепту «глобалізації» на національний та регіональний філософський контекст ідентичностей.

Методи дослідження – герменевтичний аналіз,

історико-культурний аналіз, методи постколоніальних досліджень, соціальний конструктивізм, теорії постструктуралізму

Виклад основних матеріалу та результатів дослідження. Перший етап глобалізації 1804 – 1940 рр., другий етап – Друга світова війна і післявоєнний час, особливо 1990-2000 рр., коли відбуваються якісні зміни у самій глобалізації, в тому числі становлення інформаційного суспільства, незалежної України, постколоніального світу тощо.

У. Бека починає свої розмірковування з того, що глобалізація – ерозія старих відомих культурних процесів, в тому числі і національної держави, але одразу відмічає, що це не тільки можливі ерозії, але й явища культурної трансформації: «Бо глобалізація, як уже говорилось, означає насамперед денационалізацію – ерозію, але й можливу трансформацію національної держави у державу транснаціональну» [4, с. 31–34].

Буття стає дизайном, і глобалізація формує нові цінності, де відкритість означає насамперед руйнування установ та кордонів: «Глобалізація означає пізнаване на досвіді руйнування кордонів повсякденної діяльності в різних сферах господарювання, інформації, екології, техніки, транскультурних конфліктів і громадянського суспільства, означаючи, таким чином, дещо в принципі давно знайоме і одночасно незрозуміле, що з трудом розуміється, дещо таке, що з нездоланною силою змінює наше повсякденне життя і змушує усіх прилагоджуватись і відповідати на ці зміни» [4, с. 86–88].

Незважаючи на такі руйнації та трансформації, що загрожують самому поняттю культурної ідентичності в добу глобалізації, У. Бек залишається поміркованим оптимістом, називаючи услід за Х. Балла, нову добу глобалізації «новим середньовіччям» – створенням дієвих, перехресних ідентичностей, а на основі світового ринку повинні створюватись транснаціональні суспільства і зв'язки: «соціальні і політичні зв'язки й ідентичності повинні мислитись як перехреснені у поняттях глобальних, регіональних, національних і локальних відправних точок і концепцій дій» [4, с. 198]. На нашу думку, такі дієві, перехресні зв'язки створюються на Слобожанщині протягом ХІХ – ХХ ст., а в ХХІ столітті відбувається прискорення таких утворень, тобто транснаціональні суспільства не обов'язково трансімперські, транснаціональні культури є продовженням, на нашу думку, не імперських держав, а мультикультурних громадянських суспільств, стосовно Слобожанщини ми маємо тривалий розвиток мультикультурного суспільства.

Новий етап глобалізації полягає у подальшому проникненню в культуру інформаційних технологій: «Глокалізована стратегія стає можливою також завдяки новим інформаційним технологіям. Вони дозволяють здійснювати безперервне узгодження за допомогою відео-конференцій, електронної пошти і т. п.» [3].

Іншими визначальними рисами глобалізації відмічають якісну мінливість глобалізованого світу, його нестабільність, індивідуалізованість. Насамперед це праці та концепції З. Баумана, який говорить про глобалізоване суспільство як індивідуалізоване та мобільне, вказуючи на «поточність», «мінливість» сучасності [1; 2] Концепція З. Баумана ідентичності глобалізму ґрунтовна і намагається врахувати як соціально-історичні, так і ментальні зміни глобалізованих ідентичностей.

Основні положення його концептуальної розробки ідентичності у світі, що глобалізується, наступні:

1. Порядок як такий у глобалізованому світі втрачає цінність

2. Це поява нового часу – «роз'єданого часу», що позначає раптовість і неочікуваність будь-яких змін, роз'єднаний час позалогічний та позасхематичний, епізодичний, фрагментарний, утворює фрагментарні наративи.

3. Ідея долі та відповідальності замінюється ідеєю самовідповідальності, вся провина за історію та перебіг подій лягає на індивіда, в «індивідуалізованому суспільстві» прецедент стає аксіомою, а індивід створює та виконує сценарії свого життя, він намагається побудувати публічну «агору» заради «справді автономної ecclesia», але за своїми благами та негараздами втрачає спільне суспільне благо: оповідачі історій розкривають «чисті факти», не бачачи за оповіддю цілісності.

3. Сучасні демократичні суспільства залишаються демократичними, коли розуміють, що демократія – антиінституціональна сила, що не дозволяє владі будувати жорсткі суспільні та політичні режими, це сила незгоди та критики, що рухає вперед глобалізовані суспільства, це критичні демократичні ідентичності, які весь час непокояться, що вони не достатньо демократичні.

4. Нова етика індивідуалізованого суспільства – етика бездомності та мрії про дім, це міське життя «чужих серед чужих». Поняття Чужого у сучасній феноменології насамперед розробляє Б. Вандельфейс. Б. Вальденфельс означає Чуже як гіперфеномен, який демонструє себе тільки тоді, коли ухиляється від схоплювання, його досвід – «досвід нездоланної відсутності». Доступ до недоступності Чужого, не руйнуючи власне Чужість, в концепції Б. Вальденфельс можна отримати, застосувавши нову методологію взаємин з Чужим. Феномен Чужого вимагає особливого логосу респонзивної феноменології як феноменології відповіді, логіки відповіді. Перша відповідь – це відповідь змістовна, яка заповнює пустоту, означену питанням. Друга форма – це відповідь на виклик, тут треба вже не заповнювати пустоти, а відповідати на претензії Чужого і Б. Вальденфельс формулює чотири варіанти відповіді на виклик [7; 8]. Чужий привертає нашу увагу і становить нам виклик у культурі. Увага – це форма одночасно як внутрішнього, так і зовнішнього досвіду, оскільки цей досвід виникає не із інтенціонального акту суб'єкту, але із події появи чогось нового у горизонті видимого чи почутого. Це коливання на поверхні очевидного, коли щось впадає нам в око, Вальденфельс називає «пафосом» (Pathos). Іншою стороною «пафосу» є «відповідь» (Response) на цей виклик (поява нового в горизонті досвіду). У Баумана інше, нове розуміння Чужого, чужих, що постійно зустрічають індивіда у міському глобалізованому житті: «Саме власне безсилля породжує у них відчуття навіючої страху сили чужаків. Слабке зустрічається зі слабким і протистоїть слабкому; але при цьому обидва відчувають себе Давидом, що бореться з Голіафом. У своєму класичному дослідженні сучасного шовінізму і расизму Філ Коен висловлює пропозицію, що в основі усілякого роду ксенофобії, етнічної чи расової, усілякого сприйняття чужоземця у ролі ворога чи перепони, що обмежує суверенітет особистості чи колективу, лежать ідеалізовані уявлення про безпечний дім як смисловою метафору. Образ безпечного дому перетворює те, що знаходиться «за його межами», у заповнену загрозами територію; її мешканці уособлюють ці загрози, й їх необхідно стримувати, відганяти і тримати на віддаленні.... Розуміння дому звужується до того

простору, де на малій частині хаотичного світу може бути забезпечено певне відчуття внутрішнього «порядку і установ», простору, котрим суб'єкт може безпосередньо володіти і керувати» [1, с.165]. Це та сама мрія про захищений світ, місце, що має кордони під надійною й ефективною охороною, території, чітко позначені і забезпечені захистом закону, майдан, позбавлений від ризиків, а в особливо – від непередбачуваних ризиків... Іншими словами, такий дім – це втілення мрії про зцілення від білей і страждань міського життя, життя чужих серед чужих. Проблема, проте, полягає у тому, що зцілення може бути лише уявним і постульованим; у своїй бажаній формі воно недосяжно – переважно постільки, оскільки неунікні дошкульні риси міського життя» [1, с. 166]

5. Руйнування соціальних установ та спільнот, ідентичність стає не груповою чи соціальною, а індивідуалізованою: З. Бауман іронічно використовує концепцію Е. Хобсбаума, котрий зазначає, що наукове вивчення спільнот та громадських зв'язків виникає тоді, коли спільноти зникли з життя, а громадські зв'язки руйнуються пришвидшеними темпами, оскільки, за словами Е. Хобсбаума, спільноти й ідентичності у соціологічному смислі цього слова стає все важче віднайти у реальному житті.

6. Ця ідентичність змінює режими пам'яті та забуття, забуття більш необхідне, ніж увічнення. Це палімпсестна ідентичність: людина намагається через ряд «нових починів» експериментувати з формами, що миттєво збираються і хутко розбираються, наносячи один шар фарби на інший; насправді, це нагадує палімпсест древності – текст, написаний на пергаменті поверх іншого. Це той різновид індивідуальності, котрий влаштовує глобалізований світ, де мистецтво забуття є не менш, коли не більш цінною якістю, аніж мистецтво згадування, а сама пам'ять стає подібною до відеооплівки.

7. Такій мінливій ідентичності повинна відповідати нова етика – етика Іншого. Оскільки тільки етика, заснована на любові та повазі зможе сприйняти всю хаотичність, невпорядкованість та мінливість глобалізованого світу, тільки така етика може досягнути мінливості і відсутності гарантій: любити, як і бути моральним, значить бути і залишатися у стані вічної невизначеності. Етика Іншого необхідно повинна бути заснована на новому гуманізмі, на унікальності та цінності кожної людини, тож «індивідуалістичне суспільство» як спосіб окреслити проблеми глобалізованого суспільства, так і спосіб їх вирішити, коли таку етику можливо і необхідно побудувати.

Парадоксальним чином більша інтеграція суспільств при глобалізації робить індивідів та культури більш індивідуалізованими, глобалізація як процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації обертається фрагментизацією культур та індивідуалізацією. Поняття глобалізації приходить з соціальних наук та економіки. В 1983 р. Теодор Левітт (Theodore Levitt), професор Гарвардської школи бізнесу, опублікував статтю «Глобалізація ринків», тому сучасну популярність і широкий вжиток терміну часто приписують йому. Але 1990-2000 рр. глобалізація стає філософським та культурологічним терміном, а глобалізація ринків призводить до індивідуалізації спільнот.

Світ стає «нестримним», неконтрольованим, так одну з своїх відомих робіт про глобалізацію Е. Гидденс назвав дуже влучно «Нестримний світ», нестримний світ диктує нестримне реагування, нестримну відповідь культур. Гидденс говорить про зовсім нове культурне

явище – «глобальне космополітичне суспільство» - і відповідно формування нових глобальних космополітичних культурних ідентичностей, але стара структура культурного реагування з ними не справляється, культурні ідентичності змінилися, але ми звикли до старих культурних інституцій – «інституцій-мушлей»: «Ми продовжуємо говорити про націю, сім'ю, працю, традицію, природу таким штибом, неначе вони залишилися такими самими, що і в минулому. Але ж вони не такі. Зовнішня шкаралупа залишається, та внутрішньо вони змінилися... Це інституції, які стали неадекватними тим завданням, що вони їх покликані виконувати» [9].

Культурні ідентичності суспільства руйнуються, але тим більше стає відповідальність окремої людини, індивідуалізація не зло, а необхідний процес культурного розвитку, інституції повинні змінюватись, а глобальні ідентичності повинні співіснувати з відродженими локальними ідентичностями: наше суспільство не усталене або безпечне, а сповнене тривоги і, понад те, покряне глибокими поділами, що відбивають неспроможність наших соціокультурних інституцій.

Одним з способів подолання інституційних криз культурних ідентичностей можна вважати інформаційний підхід до глобалізації М. Кастельса [10].

М. Кастельс вводить поняття інформаціонального суспільства та інформаціональної економіки, що відрізняються від індустріальної соціально-культурної системи не через джерела росту виробництва, а через переорієнтацію останніх на технологічну парадигму, в основі якої інформаційні технології. Саме ця технологічна парадигма, на переконання М. Кастельса, створює глобальну економіку і світову глобалізацію. На першому етапі інформаціональної революції відбулись значні технологічні зміни процесів та продуктів, а також перерозподіл конкуренції, результатом першого етапу інформаціональної революції стало розповсюдження економічного прогресу. Більш того, розповсюдження виробництва, заснованого на знанні, і керівництво на весь спектр економічних процесів у глобальному масштабі «вимагає глибоких соціальних, культурних і інституціональних змін, а, враховуючи історію інших технологічних революцій, це займе деякий час. Ось чому економіка є інформаціональною, а не просто основою на використанні інформації, оскільки культурно-інституціональні риси усєї соціальної системи повинні увійти у процес розповсюдження і використання нової технологічної парадигми» [10, с. 210].

Культурно-соціально наслідками першого етапу інформаціонального суспільства, першого етапу глобалізації є: внутрішня фрагментизація робочої сили на інформаціональних виробників та решту; соціальне виключення багатьох індивідів та цілих сегментів суспільства, що не є інформаціональними виробниками чи споживачами; поділ логіки глобальної мережі потоків капіталу та людського досвіду життя робітників; криза національної держави як суверенної одиниці і відповідно криза старої форми політичної демократії, а також народження нової форми державності – мережевої держави, а також зростання ролі засобів масової інформації, крім того, маніпулятивних стратегій останніх.

М.Кастельс застерігає про створення нової форми держави, та стратегічні ігри, де політика позбулась колишньої влади, але не впливу. Глобалізація капіталу, децентралізація владних повноважень і перехід їх до регіональних і локальних урядів створюють нову геометрію влади, породжуючи нову форму держави

– «мережеву державу. Соціальні актори і громадяни взагалі максимізують можливості представництва своїх інтересів і цінностей, розігруючи різноманітні стратегії у відношеннях між різними інститутами, на різних рівнях компетенції» [10, с. 423]. Наприклад, громадяни деякого даного європейського регіону будуть мати більше можливостей для захисту своїх інтересів, коли вони будуть підтримувати свою місцеву владу в альянсі з Європейським Союзом проти свого національного уряду, створюється локальна/регіональна автономія на протизагагу як національним, так і наднаціональним інститутам. Кастельс пояснює це тим, що політичні інститути в глобалізованому суспільстві схожі на агентства по укладанню угод, а не на місця влади, політична система позбавляється колишньої централізованої влади, але не соціокультурного впливу.

Влада стає «владою-знанням» (М. Фуко), вона вписується в існуючі культурні коди та символічним чином визначає прийняття рішень, політичне та культурне життя, це символічний бік влади в інформаційному суспільстві, в цьому її нематеріальність, вона організовує життєвий досвід згідно до категорій певної поведінки, заохочуючи певні вибори чи відлякуючи від інших, влада стає конструктивною, організовуючою патерни, але не менш реальною: «Наприклад, коли населення відчуває неідентифіковану багатовимірну загрозу, організація подібних страхів через посередництво наступних кодів: імміграція–раса–бідність–соціальна виплата–злочинність – втрата роботи – податки - загроза забезпечує мету, що ідентифікується, визначаючи НАС як протилежність ІМ і схвалює тих лідерів, котрі мають найбільший кредит довіри щодо підтримки того, що сприймається як розумна доза расизму і ксенофобії» [10, с. 465].

Культура визначає життя в новому глобалізованому суспільстві, тобто в довгостроковій перспективі немає значення, хто саме є владою та має владні повноваження, але є еліти від влади, що формуються та реалізуються під час свого нетривалого строку перебування при владі, яке вони використовують для досягнення привілейованого доступу до матеріальних ресурсів та соціальних зв'язків, культурного та символічного капіталу: культурні бої суть битви за владу в інформаційну добу. Вони ведуться головним чином у засобах масової інформації й з їхньою допомогою. Нова глобалізована влада визначається через мережі інформаційного обміну, котрі співвідносять соціальних акторів, інститути і культурні рухи за допомогою символів та їх маніпуляцій.

Висновки. Більша інтеграція суспільств при глобалізації робить індивідів та культури більш індивідуалізованими, глобалізація як процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації обертається фрагментизацією культур, локалізацію до регіональних ідентичностей (Слободжанщина) та індивідуалізацією

Підбиваючи підсумки концепції М. Кастельса нового глобалізованого інформаційного суспільства, можна сказати, що надзвичайну роль у новому глобалізованому суспільстві М. Кастельс надає не політиці чи соціальним стратегіям, а культурі. Культура як джерело влади і влада як джерело капіталу, в тому числі символічного, лежать в основі нової соціальної ієрархії інформаційної доби та процесів глобалізації, побудові нових моделей регіональних ідентичностей.

Глобалізаційний «світ-як-супермаркет» створює нову фігуру споживача, що не споживає, а тільки користується можливостями. Надлишковість індустрії та репрезентації

приводить до надлишковості самого споживача у системі глобального ринку – він стає користувачем, змушеним до багатьох безкінечних виборів, часто ілюзорних, тому фактично нова етика глобалізації будується на змінюваній ідентичності та моді як головному факторі вибору, що позбавляє етичний вибір його сутнісних характеристик і перетворює людину на жертву споживання та робить гравцем, що споглядає за можливостями, але схиляється від їх надлишку. Певною альтернативою такого розуміння глобальної ідентичності звичайно є традиційні етики, зокрема християнська етика.

«Національна ідентичність», «національна ідея», «радянськість», «європейськість», «глобальність» є доповнювальними моделями модерного суспільства і доки модернізація не завершиться у пострадянських суспільствах, в тому числі українському, ми будемо зустрічати елементи цих моделей.

При розгляді ідентичності необхідно враховувати, що нова глобалізована ідентичність можлива тільки у комунікаційному просторі з іншими, при цьому вищим необхідним типом спілкування при виробленні ідентичності є спілкування з вищими цінностями і Богом.

Глобалізація, зокрема різні інтерпретації самого концепту «глобалізації», актуалізує загальні проблеми ідентичності та ідентифікації.

Глобалізація – ерозія старих відомих культурних процесів, в тому числі і національної держави, це не тільки можливі ерозії, але й явища культурної трансформації, що ми спостерігаємо як загалом в українському суспільстві, так і на рівні регіональних культур.

Перспективи дослідження полягають у подальшого розгляді проблем глобалізації та її функціонування у зв'язку з розвитком як національних держав, так і громадянського суспільства, регіональних культур. Для філософської антропології актуальним залишається питання, наскільки національно-культурна ідентичність надає свободу сучасним суспільствам, наскільки глобалізація визначає механізми внутрішньої та зовнішньої колонізації, а також зміни стереотипів. Практичне значення мають вивчення культурного комплексу тієї чи іншої національної ідентичності, навчання етиці іншого та міжетнічної толерантності. Результати дослідження можуть бути використані у науково-просвітницькій, екскурсійній та навчальній діяльності, у курсах з філософії культури, історії української та світової культури.

Бібліографічні посилання

1. Бауман З. Индивидуализированное общество [Текст] : пер. с англ. / З. Бауман. – М. : Логос, 2002. – 181 с.
2. Бауман З. Текущая современность [Текст] / З. Бауман. – СПб : Питер, 2008. – 240 с.
3. Бек У. Власть и ее оппоненты в эпоху глобализма. Новая всемирно-политическая экономика [Текст] / У. Бек ; пер. с нем. А. Григорьева и В. Седельника — М. : Прогресс-Традиция, Территория будущего, 2007. – 464 с.
4. Бек У. Что такое глобализация?: Ошибки глобализма – ответы на глобализацию [Текст] / У. Бек ; пер. с нем. А. Григорьева и В. Седельника. – М. : Прогресс-традиция, 2001. – 303 с.
5. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире [Текст] / Иммануил Валерстайн – Спб. : Университетская книга, 2002. – 416 с.
6. Валлерстайн И. Мирсистемный анализ: введение [Текст] / Иммануил Валерстайн ; пер. з англ. Н. Тюкиной. – Москва : Территория будущего, 2006. – 248 с.
7. Вальденфельс Б. Между культур. [Электронный ресурс] / Б. Вальденфельс. – Режим доступа : <http://anthropology.runet.ru/>

old/6/wald.htm – Загл. с екрана.

8. Вальденфельс Б. Мотив Чужого [Текст] : пер. с нем / Б. Вальденфельс. – Минск : ПроPILEI, 1999. – 176 с.

9. Гидденс Э. Ускользающий мир: как глобализация меняет нашу жизнь [Текст] / Э. Гидденс. – М. : Весь мир, 2004. – 120 с.

10. Кастельс М. Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе [Текст] / пер. с англ. А. Матвеева ; под ред. В. Харитонова. – Екатеринбург : У-Фактория (при участии Гуманитарного ун-та), 2004. – 328 с.

11. Людина і соціум у глобалізованому світі: монографія [Текст] / [О.К. Чаплигін та ін.] ; за ред. проф. Чаплигіна О.К. – Х. : ХНАДУ, 2012. – 340 с.

12. Norton P. Birth of the Modern World [Text] / P. Norton, C. Bayly. – Malden, MA : Blackwell Pub, 2004. – 370 p.

13. Matthew D. Ancient Rome: From the Early Republic to the Assassination of Julius Caesar [Text] / Dillon Matthew, Lynda Garland. – New York : Routledge, 2005. – P. 56–58.

14. Wallerstein I. [Electronic resource]. – Mode of access : // <http://www.iwallerstein.com/> – Title from the screen.

Титарь Е. В. Концепт «глобализация» в контексте национальных и региональных культур: Слобожанщина в глобализированном мире.

Доказано, что современные идентичности являются продуктом глобализации как нивелирующей рыночной системы и артикуляции национальных и

региональных культур. Рассмотрено глобализацию как антропологическую попытку построить грандиозную иерархию без иерархий. Альтернативой глобальным потребительским идентичностям являются традиционные этики, в частности христианская этика. Украинская культура должна преодолеть глобализационные риски с помощью культурного посредничества, мультикультурализма и национальных традиционных культурных стратегий.

Ключевые слова: идентичность, мультикультурализм, глобализация, традиционные этики, украинская культура

Tytar O. Concept «Globalization» in national and regional cultural context: Slobidska Ukraine in global world.

It is proved that contemporary identities are a globalization as leveling market system and articulation of national and regional cultures. We consider globalization as anthropological attempt to construct grandiose hierarchy without habitual hierarchies. Alternative to global consumer identity are traditional ethics, in particular Christian ethics. Ukrainian culture should overcome globalization risks by means of cultural mediation, multiculturalism and national traditional strategy.

Key words: identity, multiculturalism, globalization, traditional ethics, Ukrainian culture, philosophy of culture.

Надійшла до редколегії: 04.04.14 р.

УДК 141.7

О. С. Туренко

Донецкий юридический институт МВС Украины

СОЦІАЛЬНЕ ВЧЕННЯ СВ. АВГУСТИНА – ВАРТОСТІ ЗЕМНОГО ПОРОЗУМІННЯ Й ШЛЯХИ ДО ІДЕАЛЬНОЇ СПІЛЬНОСТІ

Виявляється соціальна доктрина св. Августина, її ключові елементи та консолідуючі принципи. Трактуючи мислителем соціальної реальності є завершеною теологічною системою, яка спрямовує індивіда і людські спільності до активної реалізації трансцендентної мети. Включений в рух історії соціум, трактувався як динамічна цілісність, заданість якої хоч і визначена Богом, але в цьому просторі вільно виявляються індивідуальні і колективні рішення. Кожний соціальний елемент (родина, місто, народ, держава) затверджують свої аксіологічні вартості – мету життя, і цим формують шлях до уявленої ідеальної спільності, або навпаки. Консолідуючим принципом суспільних елементів в августиніанстві виступає любов, трансцендентна мета, природний закон, колективне порозуміння. Виразним прикладом ідеальної консолідації всіх соціальних елементів св. Августин бачить у мові народу.

Ключові слова: соціальна доктрина, св. Августин, родина, мова, місто, народ, держава, порозуміння.

Модерне переконання, що Середньовічна теологічно-філософська думка зовсім не виробила соціальних доктрин і не розглядала суспільних конструкцій та історичних закономірностей, не відповідає дійсності. Справді, соціальна проблематика не була ключовим питанням середньовічної думки, але в межах роз'яснення іманентного, гріховного й тимчасового світу, більшість мислителів цієї доби виразно виказували свої думки стосовно цієї теми. Втім, завдяки пануванню теологічних переконань соціальна проблематика мала слабку мотивацію і тому була нерозвинутою часткою доктрин богословів. Формоутворюючу роль у становленні соціальної доктрини Середньовіччя відіграло вчення св. Августина, головні елементи якого, автор і прагне розкрити.

Відтак метою статті є виявлення соціальної доктрини св. Августина, характеристика його ключових елементів та консолідуючих принципів. В анонсованому питанні автор буде спиратися на праці С. Аверінцева, І. Бойченко, М. Гарцева, Е. Жильсона, П. Козловського, О. Лосева, Г. Маера, Г. Майорова, С. Неретиної, А. Погоняйло, А. Столярова, В. Уколової, Є. Трубецького та ін.

Doctor excellentissimus поєднував соціальне вчення з доктриною земного часу, історії людства, що розкриває Боже провидіння. Августинова теорія історії, на думку А. Марру, характеризується амбівалентністю, «...коли люди, обмежені рамками вічності і залежні від провидіння,

управляли своєю особистою долею і судьбою людства» [1, с. 39]. Завдяки амбівалентності Августинова доктрина отримала наступні тенденції. По-перше, вона виходить з позиції, що всі соціальні явища слід розглядати частиною всесвітнього процесу. Мислитель осягав світові процеси як відношення індивіда й церковної громади до Бога. Цю світоглядну позицію розкриває Л. Дюмон, який помічає, що «...на перший погляд кінцева мета життя амбівалентне відношення до життя в світі, так як світ, через котрий християнин здійснює паломництво в цьому житті, є і перешкодою спасінню, і умовою його. Втім, краще було осягнути всю картину в ієрархічних термінах, адже життя у світі не просто відкидається або заперечується – воно лише релятивізується по відношенню до судьби єднання людини з Богом та всесвітній благодаті. Орієнтація на позасвітню мету як на центр тяжіння вводить свого роду ієрархічну шкалу, на яку, ... вміщується все мирське» [2, с. 86].

Друга особливість виходить з першої. На думку богослова, Усесвіт поділяється на Civitas Dei та civitas terrene. Град Божий – то царство Христа, яке мало своє тимчасове віддзеркалення на землі в давньоєврейській історії, а за пізніших часів відображено в церкві. Град Божий – це співтовариство істинно віруючих – царство істинної любові до Бога, деякий ідеальний образ спільного життя, який остаточно опанує світ після Страшного суду.